

Principprogram för RFSL

Fastställt vid RFSL:s kongress i Gävle 2012

Inledning

RFSL verkar för ett samhälle präglat av mångfald och respekt för människors olikheter, där alla människor, oavsett sexuell läggning och könsidentitet och oavsett hur de väljer att uttrycka denna läggning eller identitet, ska ha lika rättigheter och skyldigheter samt lika möjligheter att leva och verka.

Det övergripande syftet med RFSL:s verksamhet är att förbättra helhetssituationen för homosexuella, bisexuella, transpersoner och andra personer med queera uttryck och identiteter (hbtq-personer) i Sverige och internationellt.

RFSL:s verksamhet består av politiskt påverkansarbete, informationsverksamhet och sociala insatser. Utgångspunkten för RFSL:s arbete är de principer och ställningstagande som medlemmar har beslutat om i demokratiska processer. Ideellt engagemang är den viktigaste arbetsformen för RFSL. Arbetet inom internationella sammanslutningar och våra internationella partnerskap är en central del av RFSL:s arbete för hbtq-personers mänskliga rättigheter, både i Sverige och internationellt.

Kärnfrågan för RFSL är att synliggöra, kritisera och försöka upphäva heteronormativiteten i samhället, som utgår från att det bara finns ett sätt att vara och leva. Denna inbyggda homofobi och transfobi ligger till grund för den diskriminering och särbehandling som hbtq-personer utsätts för.

1. RFSL

RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter, är en ideell organisation som grundades 1950. RFSL:s målsättning är att samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter ska gälla för hbtq-personer som för alla andra i samhället.

RFSL:s uppgift är att förbättra helhetssituationen för hbtq-personer. Detta genom att bedriva påverkansarbete gentemot enskilda, politiker, organisationer, myndigheter, företag och massmedier. Arbetet bedrivs lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Avdelningarna inom RFSL ska vara ekonomiskt och juridiskt fristående från riksförbundet men de ska dela dess målsättning, målgrupper och verksamhetsinriktning. Arbetet inom förbundet ska främst vila på ideell grund.

RFSL är religiöst och partipolitiskt obundet. Detta hindrar dock inte samarbete med, eller avståndstagande från, samfund, partier eller organisationer i sakfrågor. Den religiösa obundenheten ska heller inte leda till att personer med en egen personlig trosuppfattning känner sig mindre välkomna inom RFSL.

RFSL ska verka för att hbtq-personers behov ska vara tillgodosedda och tryggade på alla samhällsområden, samt för samarbete och mångfald inom den rörelse som verkar för hbtq-personer. RFSL ska dessutom arbeta med att stödja individer inom gruppen genom att ge möjlighet till samvaro med andra och utbyte av information om hbtq-frågor. Detta med avsikt att

självkänslan, identiteten, stoltheten och kunskapen ska stärkas hos målgruppen. En sådan process förbättrar förmågan att förändra sina villkor och ökar engagemanget bland hbtq-personer mot ojämlikhet och orättvisor. Inom RFSL är rätten till självidentifikation central. En persons sexuella läggning och könsidentitet kan endast definieras av denna person själv. I självidentifikationsrätten ingår självklart också rätten att välja att inte definiera sig. Oavsett hur en person identifierar sig ska dennes val respekteras.

Solidaritet som metod ska vara grundläggande för arbetet inom RFSL. Detta eftersom RFSL tar ställning för alla människors mänskliga rättigheter och ser att mekanismerna bakom diskriminering är liknande oavsett om det handlar om diskriminering på grund av kön, könsidentitet, könsuttryck, etnisk tillhörighet, trosuppfattning eller annan personlig övertygelse, funktionalitet, ålder eller sexuell läggning. Diskriminering på grund av kön, könsidentitet och könsuttryck är kopplat till diskriminering på grund av sexuell läggning och tvärtom. Rättigheter ska inte vinnas på någon annans bekostnad. Det politiska och upplysande arbete som RFSL bedriver handlar ytterst om att utifrån en normkritisk utgångspunkt ifrågasätta och förändra föreställningar och normer som leder till diskriminering.

RFSL strävar efter att alla hbtq-personer, och andra som stödjer RFSL:s grundprinciper, oavsett social bakgrund, etnisk tillhörighet, trosuppfattning eller annan personlig övertygelse, funktionalitet, ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, sexualitet eller hivstatus, ska känna sig välkomna i organisationen. RFSL ska vara en inkluderande organisation som aktivt arbetar mot de normer inom organisationen som kan verka exkluderande av personer som tillhör målgruppen. RFSL är en feministisk och antirasistisk organisation, vilket innebär att vi aktivt vill motverka genusstrukturer och normerande uttryck kring vithet och rasistiska uttryck, liksom uttryck för andra normer, så som till exempel normer kring funktionalitet, såväl inom som utanför organisationen. RFSL ska vara ett attraktivt alternativ för alla som bryter mot heteronormen och/eller ifrågasätter heteronormativitet, homofobi och transfobi.

RFSL jobbar nära RFSL Ungdom, vårt ungdomsförbund och vår närmaste samarbetspart.

2. Normer, kön och sexualiteter

2.1 Mänskliga rättigheter

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna lades fram 1948 och slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Dessa innefattar bland annat rätten till liv, till privatliv, till jämlikhet, till personlig frihet, rätten att söka asyl, rätten att bilda familj, rätt till hälsa och en rätt att slippa diskriminering. Hbtq-personer har ofta sämre tillgång till sina mänskliga rättigheter än övriga i samhället, ett faktum som RFSL arbetar för att förändra. Hbtq-personers mänskliga rättigheter kränks i hela världen, så även i Sverige. Yogyakartaprinciperna, som formulerades 2007, är ett antal principer som klargör hur tillämpningen av de mänskliga rättigheterna bör tolkas för att ta hänsyn till de specifika situationer och erfarenheter som homosexuella, bisexuella och transpersoner erfar. Dessa principer är en grundpelare för RFSL i hur de mänskliga rättigheterna kan användas i arbetet för hbtq-personers rättigheter.

Ett erkännande av att de mänskliga rättigheterna omfattar alla utgör en av de mest fundamentala principerna inom internationell rätt. Alla människors rätt till ett fullvärdigt och tryggt liv, oavsett var i världen de bor och oavsett könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning är således av avgörande betydelse för RFSL:s internationella arbete. Ett land som inte respekterar, skyddar och/eller förverkligar hbtq-personers grundläggande rättigheter menar RFSL inte kan anses uppfylla sina internationella människorättsliga åtaganden. I ett sådant samhälle råder brist på

demokrati. Detta eftersom diskriminering av hbtq-personer påverkar vilka som kan organisera sig och delta i politiken samt vilka frågor som tas upp och ges utrymme i den offentliga debatten.

2.2 Normativitet och queera förhållningssätt

Samhället, inklusive hbtq-samhället, genomsyras av olika normer – uttalade och underförstådda. Normer finns överallt och hos alla. De talar om hur en bör agera eller hur något borde vara. De finns, stärks och sprids genom både omedvetna och medvetna handlingar, samt genom språk och andra kulturella uttryck. Normerna är en viktig och sammanhållande del av de sociala strukturerna, men om de är påtvingade eller inskränkande för individen blir de ett hinder och kan ge upphov till diskriminering.

Det finns två principer för normbyggande. Den ena är särskiljandet, där det ena skiljs från det andra och motsatser byggs. En kan vara antingen eller, inte både och. Det är en förenklande syn som innebär att antingen är något normalt eller så är det onormalt, utan några gråskalor. Den andra principen är det värderande, där det ena, det som följer normen, värderas högre än det andra, det ”avvikande”. Detta ger en maktobalans där normföljare har en självklar plats och där normbrytare har mindre makt och mindre handlingsutrymme, samt riskerar olika typer av bestraffningar. Bland annat på detta sätt reproduceras normer ständigt på nytt.

Heteronormativiteten bygger på tanken att det endast finns två kön, man och kvinna, och att dessa kön är olika, varandra uteslutande och kompletterande. Knutna till nämnda köns kategorier finns stereotypa föreställningar om vissa egenskaper, bland annat om mannen som aktiv och kvinnan som passiv. Den normerande uppfattningen är att det kön som en person tilldelas vid födseln är det som individen ska känna sig hemma med och identifiera sig som. Personer som följer detta mönster kallas för cis-personer. Inom heteronormen är cis-normativiteten stark. Heteronormen innefattar att människor förutsätts vara heterosexuella och vilja leva och ha sex med personer av ett annat kön än en själv. Individen förväntas också endast vara intresserad av personer av ett kön som uppfattas som entydigt. Till heteronormen hör även en stark föreställning om att tvåsamhet är det enda och bästa sättet att ha relationer på. Detta gör att ensamstående och människor som har mer än en kärleksrelation och/eller sexuell relation ofta misstänkliggörs och att deras behov i mindre utsträckning tillgodoses i lagstiftningen.

Heteronormativitet ligger till grund för många fördomar mot och diskriminering av hbtq-personer, vilka överskrider gränserna för ovanstående föreställningar. Även hbtq-sammanhang är präglade av det omgivande samhällets normer, något som kan få till följd att de egna relationerna och de egna identiteterna och uttrycken ibland nedvärderas i förhållande till relationer, identiteter och uttryck som följer heteronormen. Sådan internaliserad homofobi, bifobi och transfobi skapar ett sämre mående för hbtq-personer och är också något som RFSL arbetar för att motverka.

Inom hbtq-samhället kan också en homonormativitet formas med idealiserade föreställningar om hur hbtq-personer förväntas vara; föreställningar som till viss del kan skilja sig från de normer som finns i majoritetssamhället. Hbtq-rörelsen måste inom den egna gruppen motverka homonormativa föreställningar, det vill säga uppfattningar som gör att personer inom hbtq-sammanhang förväntas vara homosexuella och att bisexuella, heterosexuella och queera kan osynliggöras och misstänkliggöras. Cis-normativiteten inom hbtq-rörelsen måste också uppmärksammas så att transpersoner inte tilldelas mindre inflytande eller ges en mindre självklar plats inom hbtq-sammanhang.

Det är inte ovanligt att personer som avviker från normer drabbas av utfrysning, diskriminering, trakasserier och våld. RFSL menar att samhällets heteronormativitet omöjliggör hbtq-personers

lika rättigheter och möjligheter och att detta ska motverkas. Respekt för en mångfald av olika sätt att leva och verka ska eftersträvas och måste finnas överallt på alla nivåer i samhället.

2.3 Kön, könsidentiteter och könsuttryck

Med en persons identitet avses hur individen uppfattar och värderar sig själv som individ i förhållande till ett större socialt sammanhang. En människas kön är ofta något av det mest grundläggande, och kan ibland upplevas som det mest betydelsefulla, i dennes identitet. Kön kan sägas bestå av biologiska kön, könsidentiteter och könsuttryck. Därtill kommer det juridiska könet, som är samhällets sätt att definiera en individs könstillhörighet inom ett binärt könssystem. RFSL anser att individens egen könsidentitet måste respekteras av andra, oavsett om individen väljer att definiera sig som kvinna, man, både och, varken eller, något annat eller inte alls. Könsidentiteten behöver inte stämma med iakttagbara fakta beträffande bakgrund och beteende. Inte heller behöver kön vara ett fast tillstånd, varken som identitet eller över tid.

Hur personer väljer att uttrycka sitt biologiska, sociala/psykologiska och/eller självidentifierade kön kan sägas vara en persons könsuttryck. Sociala normer kring könsuttryck och medel för dessa, såsom kläder, kroppsspråk, smink, frisyra med mera förhindrar människor att fritt uttrycka sin personlighet. Särskilt stark är cis-normen, det vill säga omgivningens förväntan att samtliga sociala/psykologiska och biologiska könsmarkörer ska vara samstämmiga. Transpersoner och andra som gör avsteg från normer kring könsuttryck utsätts ofta för trakasserier, diskriminering, våld och hot om våld, samt andra former av negativa sociala konsekvenser på grund av detta. Ett samhälle byggt exklusivt för cis-personer skapar exkludering som inte är acceptabel.

RFSL anser att varje individ ska ha rätt att själv definiera, eller att inte definiera, sin könsidentitet, samt att alla personer, oavsett ålder, ska ha rätt att bestämma sitt juridiska kön. Det måste också stå var och en fritt att uttrycka sitt kön och sin könsidentitet efter eget val. Med en queer syn på kön tydliggörs att kön, könsidentiteter och könsuttryck är något som görs. Inget av detta existerar av sig själv utan är fenomen som ständigt skapas och återskapas aktivt.

RFSL:s principiella åsikt är att varje individ ska tillskrivas kroppslig, sexuell och emotionell autonomi. Kroppslig autonomi innebär att själv ha rätten att forma, använda och benämna sin kropp. Sexuell och emotionell autonomi handlar på motsvarande sätt om individens självbestämmanderätt över sina känslor och sina sexualiteter.

Kroppslig autonomi förnekas ofta transsexuella och andra transpersoner som har en önskan att förändra sin kropp, vars rätt att forma sina kroppar begränsas av tillgängligheten på vård och lagstiftningens utformning.

Det ska vara en enkel process att ändra juridisk könstillhörighet utan krav på diagnos eller behandling. RFSL arbetar för att den juridiska könstillhörigheten blir mindre synlig i pass och personnummer. På lång sikt är förbundet inte främmande för att helt avskaffa registrering av juridiskt kön. Så länge vi behåller juridiskt kön verkar RFSL för införandet av fler möjliga kategorier än två. Detta för att fler personer ska kunna få sin identitet juridiskt erkänd.

Barn som föds med atypiska könsmarkörer, intersexuella, förnekas ofta sin kroppsliga autonomi genom att undersökningar och i vissa fall könsstympningar utförs på dem i syfte att i enlighet med samhällets normer tilldela dem ett entydigt kön. Detta kan leda till svåra konsekvenser för individen såväl psykiskt, socialt som fysiskt.

2.4 Sexualiteter och sexuell läggning

Människors sexualiteter är genom alla åldrar för många en del av personligheten. Den innefattar olika behov och handlingsmönster som kommer till uttryck i bland annat förälskelser, fantasier och sexuella och emotionella relationer. Sexualiteten är en kraft som får oss att söka kärlek och intimitet, men kan också uttrycka sig som avsaknad av sexuell lust. Den påverkar våra tankar, känslor och handlingar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa. Möjligheten att på eget sätt och i egen takt utforska sin sexualitet är viktig. Den har stor betydelse för att bekräfta individens könsidentitet och sexuella läggning. Sexualiteten är inte statisk, utan förändras och utvecklas med tiden.

Sexuell läggning kan förstås, med utgångspunkt från det egna könet, utifrån vilket eller vilka kön de personer har som en attraheras av, eller har relationer med, på ett emotionellt och/eller sexuellt plan. Framförallt måste dock sexuell läggning förstås utifrån den självupplevda sexuella identifikationen.

Människors sexualiteter är komplexa och inrymmer många dimensioner. Därför kan en persons sexuella läggning inte alltid pressas in i begrepp som heterosexualitet, bisexualitet eller homosexualitet. Den sexuella läggningen kan vara föränderlig och ska betraktas som sådan. För vissa kan begreppet sexuell läggning kännas begränsande, statiskt och exkluderande, varför andra begrepp kan kännas bekvämare och mer funktionella att använda. Ett sådant exempel kan vara att fokusera mer på begärsriktningar än läggning, för att inte koppla ihop sexualiteten med könsidentiteten. Vidare ska inte sexuella uttryck, exempelvis hur en enskild individ tycker om att utöva sex, förväxlas med sexuell läggning.

Med en queer syn på sexualitet tydliggörs att sexuell läggning och sexualiteter är något som görs och ständigt görs om. Genom en sådan förståelse ifrågasätts heterosexualitetens normerande funktion och hur detta bidrar till att sexualiteter polariseras, sätts emot varandra och uppfattas som statiska och uteslutande varandra.

RFSL anser att alla människor är sexuellt autonoma, det vill säga äger rätten att själv identifiera sig sexuellt och därmed definiera sina sexualiteter. Individens sexuella läggning och sexualiteter ska respekteras av omgivningen, oavsett hur detta kommer eller har kommit till uttryck. Normerna kring sexualitet och sexuell läggning genomsyras av föreställningar om kön och könsroller. Kvinnors och transpersoners del i hbtq-rörelsen förminsas av samhället i och med att de inte bara osynliggörs i egenskap av avvikande från normerna om sexualitet respektive kön, utan också som sexuella individer. RFSL har en sexualitetsbejakande och sexpositiv grundinställning och motverkar alla tecken på att människors sexualiteter osynliggörs och förminsas och att människor fråntas rätten att själva definiera och praktisera sin sexualitet.

I samhället finns en starkt normerande syn på relationer och uttryck för sexualitet. Vissa former av sexuella uttryck och praktiker anses vara mer önskvärda än andra. Detta kan leda till diskriminering av personer som inte följer dessa normer, exempelvis BDSM-utövare och fetischister. BDSM är ett samlingsbegrepp och står för bondage/disciplin, dominans/submission (underkastelse) och sadism/masochism. BDSM innebär att samtyckande personer gemensamt söker njutning genom till exempel olika former av frivilliga maktutbyten. Fetischism handlar om att njutningen ökar av närvaro eller användande av ett specifikt objekt eller material. Normen för hur sexualitet ska utövas innefattar oftast inte denna typ av sexualitet. Så länge sexualiteten uttrycks på ett sätt som inte innebär någon form av maktmissbruk eller övergrepp, till exempel att utöva sexuellt våld mot en partners vilja eller att utsätta personer under lagstadgad ålder för sexuella handlingar, finns ingen anledning för samhället att ha synpunkter eller ingripa. I alla frivilliga relationer är det de som deltar som bäst kan bedöma om relationen är värdefull.

2.5 Samhälleliga maktstrukturer

I vårt samhälle har män och det uppfattat maskulina en överordnad position. Kvinnor och det uppfattat feminina är i en underordnad position. Vithet är också en stark norm i samhället. Vithetsnormen ger privilegier till människor som uppfattas som svenska och västerländska och missgynnar människor som uppfattas som något annat än detta. Detta skapar föreställningar kring, fientlighet mot och ett maktunderläge för personer som har en annan hudfärg än vit och/eller uppfattas ha ursprung från sammanhang med en annan kultur än den västerländska. Rasistiska strukturer är starka, ofta omedvetna, och måste belysas och motarbetas. Specifika former av rasism som drabbar särskilda grupper är bland annat antisemitism och islamofobi, men rasism genomsyrar hela samhället och tar sig oftast mer allmänna och djupgående uttryck. Andra normer som präglar vårt samhälle är normer kring funktionalitet och friskhet, där människor utan funktionsnedsättning och sjukdom överordnas andra.

Inte heller RFSL som organisation står fri från maktstrukturer. Även hbtq-personer agerar på olika sätt till exempel utifrån vilket kön en identifierar sig med, tillhör eller tilldelas samt utifrån vilka privilegier en har tilldelats på grund av kön eller hudfärg.

Feminism handlar övergripande om en medvetenhet om att det finns ett stort antal faktorer som samspelar och leder till att män och det uppfattat maskulina generellt sett gynnas på bekostnad av kvinnor och det uppfattat feminina. Feministiskt arbete handlar om att synliggöra rådande patriarkala strukturer, genusystem och normer, ifrågasätta dem och göra något åt dem.

Den patriarkala strukturen i samhället utgör ett hinder för allas, inklusive hbtq-personers, möjlighet att själva forma sina liv. Dessa strukturer kan också leda till att homo- och bisexuella och queera kvinnor samt transpersoner blir osynliggjorda inom hbtq-rörelsen och deras krav underordnade. RFSL som organisation har därför ett särskilt ansvar att synliggöra dessa strukturer och skapa arenor där kvinnor kan ta plats på samma villkor som män och där det kvinnliga har samma berättigande som det manliga. Perspektiv kring kön, vithetsprivilegier och sexualitet måste lyftas fram samtidigt som kopplingen mellan dem görs tydlig.

Antirasism handlar om en medvetenhet om att normer kring bland annat vithet, etnicitet och religion leder till fördomar och diskriminering, samt leder till att vissa människor har större makt och handlingsutrymme än andra. Dessa strukturer verkar i hela samhället, såväl inom som utanför hbtq-sammanhang. Antirasism handlar om att aktivt ta ställning mot rasism, att definiera vilka olika uttryck rasism kan ta och att aktivt förebygga och motverka rasism i alla dess former.

Antirasistiskt och feministiskt arbetssätt innebär att medvetet synliggöra maktstrukturer som samspelar utifrån olika faktorer som gör att människor förtrycks och diskrimineras på grund av kön, könsidentitet, könsuttryck, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionalitet, ålder, sexuell läggning med mera. RFSL motverkar exkludering av människor på grund av ovan nämnda faktorer.

3. Familj och samhälle

3.1 Familj och samlevnad

Det är varje människas rättighet att själv definiera sin familj. En pluralistisk familjesyn berikar samhället och underlättar den enskildes möjligheter att välja en familjebildning som passar de egna behoven. Lagstiftningen ska inte ställa hinder i vägen för människor att bilda sådana familjer de själva önskar bilda och att leva i sina familjer under rättstrygga förhållanden.

Människors rätt att, om de så önskar, ingå äktenskap ska inte begränsas eller bedömas annorlunda beroende på sexuell läggning eller könsidentitet. Samlevnadslagstiftningen måste utgå från hur människor faktiskt väljer att leva, och får inte bygga på en samhällsnorm om att vissa relationer är bättre än andra. Internationella överenskommelser om erkännande av äktenskap och partnerskap ingångna i andra länder ska omfatta äktenskap och partnerskap mellan personer av samma juridiska kön. RFSL anser att samlevnadslagstiftningen inte får vara särskiljande utan att den i alla aspekter måste vara jämlik och könsneutral. Att samhället inte ska värdera relationer mellan samtyckande vuxna gäller även avseende flersamma relationer. Lagstiftningen borde därför ses över för att garantera den juridiska tryggheten även för personer som lever flersamt.

Många människor bär på en stark längtan efter att bli förälder. Barn som växer upp med homo- eller bisexuella föräldrar eller föräldrar som är transpersoner eller har andra queera uttryck och/eller identiteter ska ha samma trygghet, samma möjligheter och möta samma respekt som andra barn. Ingen juridisk skillnad ska finnas mellan hbtq-personers och andras möjligheter att bli föräldrar. Möjligheten att få hjälp med att skaffa barn, exempelvis genom assisterad befruktning, adoption eller surrogatmödraskap/värdmödraskap ska vara öppen för alla, oavsett relationsstatus. Att möjlighet till biologiskt föräldraskap förvägras transpersoner är ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Lagstiftningen ska vara anpassad till det faktum att många barn växer upp med fler än två vuxna som tar gemensamt ansvar för barnets vård och uppfostran. RFSL anser att barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare.

Många hbtq-personer stöter på problem i sina ursprungsfamiljer, om dessa inte accepterar personens sexualitet, könsidentitet och/eller könsuttryck. Särskilt krävs att samhället griper in för att säkerställa unga hbtq-personers möjligheter att leva sitt liv så som de själva önskar.

3.2 Skola och utbildning

Förskolan, grundskolan, gymnasiet, högskolan och andra utbildningsinstanser är inte bara arbetsplatser för skolpersonal och elever, utan även institutioner som har en ytterst speciell roll i människors liv. Det är i skolan människor tillägnar sig en stor del av den kunskap och de normer som ligger till grund för deras utveckling, samt de attityder och värderingar de bär med sig genom livet. Det är därför viktigt att utbildningen ger en rättvisande bild när det gäller känsloliv, kön, könsidentiteter, könsuttryck, sexuella läggningar och sexualiteter.

Identitetsskapandet är beroende av positiva förebilder, kultur och samvaro med andra. Särskilt under ungdomsåren påverkar omgivningens förväntningar starkt och det kan vara svårt att hitta fram till de egna känslorna. Den beroendesituation som uppstår mellan skolpersonal och elev kan leda till att elever känner sig tvingade att leva enligt heteronormen om skolpersonal markerar sitt avståndstagande från eller osynliggör hbtq-personer. I grundskolan blir beroendesituationen särskilt tydlig då eleverna är omyndiga och samtidigt omfattas av skolplikt.

Skolan ska integrerat i hela undervisningen och på lika villkor skildra olika sexuella läggningar, sexualiteter och könsuttryck samt olika sätt att förhålla sig till könsidentitet. Kunskap om detta ska också på ett fördjupat sätt ingå i sex- och samlevnadsundervisningen. Alla elever har rätt till en relevant sex- och samlevnadsundervisning, oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Miljön på skolan ska vara sådan att alla elever och anställda kan vara sig själva där och respekteras för de individer de är. Skolan har ett stort ansvar att bemöta och påverka negativa attityder mellan elever. Det ska finnas konkreta mål och metoder för hur hbtq-frågor och heteronormativitet ska behandlas i grund- och gymnasieskolans undervisning, liksom i relevanta yrkesutbildningar och ämnesdiscipliner på högskolan. I hela utbildningsväsendet, från förskola till högskola, ska det finnas ett heltäckande skydd mot diskriminerande behandling av elever och studerande. Skolan ska vara en trygg plats för alla elever och anställda.

3.3 Forskning och vetenskap

Vetenskaplig forskning kan vara av stort värde för att granska föreställningar om hbtq-personer och till exempel utreda vilka effekter beslut tagna i likaberättigande syfte har fått eller kommer att få. Den kan även utgöra underlag för politiska beslut och krav som syftar till att förbättra situationen för hbtq-personer.

Den vetenskapliga miljön och de perspektivval som görs i forskningen har till stor del en heteronormativ prägel. Dessa utgångspunkter måste ifrågasättas och andra metodval och etiska överväganden än de gängse övervägas. Dessutom ska villkoren för forskare och doktorander vara sådana att de säkerställer att diskriminering inte sker på individbasis eller beträffande ämnesval.

Det råder idag underskott på relevant forskning kring hbtq-personers livssituation och livsvillkor. RFSL välkomnar forskning som syftar till att på ett sakligt och vederhäftigt sätt fylla dessa för samhället viktiga kunskapsluckor. Samhällets olika instanser för forskningsfinansiering, liksom de forskningsmiljöer där det är relevant, måste aktivt medverka till att detta sker.

Även om forskningens resultat ska vara objektiva finns en risk att de används i syfte att försämra situationen för hbtq-personer. En kritisk forskningspolitisk debatt vad gäller metoder, frågeställningar, syfte och beställare är därför av stor vikt. Exempelvis vore det oetiskt med forskning kring hur sexuell läggning och könsidentitet formas om den skulle syfta till att motverka variation i sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Forskningen bör problematisera de normer som råder på området kön och sexuell läggning och de samhälleliga och individuella konsekvenserna av dessa normer.

3.4 Kultur och medier

Även om formerna och uttryckssätten har varierat från tid till annan har kulturen alltid spelat en viktig roll i hbtq-samhället. Också i det politiska arbetet för hbtq-frågor har kulturen varit ett ofta använt redskap. Hbtq-samhället har utvecklat egna kulturyttringar och egna koder. I den dominerande svenska kulturen osynliggörs dock ofta hbtq-personer. Framförallt osynliggörs lesbiska, bisexuella och transpersoner. Det förekommer också direkt kränkande kulturella uttryck.

RFSL anser att den svenska kulturpolitiken bör präglas av mångfald och beakta hbtq-personers livssituation. Det är även viktigt att hbtq-samhället beskrivs inifrån, med olika uttrycksmedel och ur olika vinklar, och att resurser garanteras för detta ändamål.

Media och yttrandefrihet

Några av de viktigaste grundpelarna i ett demokratiskt samhälle är yttrande- och tryckfrihet med fria och självständiga massmedier. Yttrandefriheten är en grundförutsättning för att en mångfald av perspektiv ska kunna komma till tals i ett samhälle. Med den grundlagsskyddade yttrandefriheten följer dock också ett ansvar att inte bedriva hets i tal eller skrift. Att hetsa mot en grupp på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck ska inte vara tillåtet.

Hbtq-rörelsen i Sverige har kunnat vinna förståelse och respekt för sin rättighetssträvan bland annat tack vare en väl utvecklad yttrandefrihet. Att media i sin bevakning uppmärksammar hbtq-personers rättigheter och livsvilkor är en viktig förutsättning för att samhällsförändring ska kunna komma till stånd. Fortfarande saknar dock ofta media tillräcklig hbtq-kompetens. Det dominerande problemet är att hbtq-personers liv inte beskrivs som en integrerad del av samhället utan som något avvikande och ett särintresse. Massmediernas kompetens vad gäller hbtq-personer måste öka och heteronormen i media behöver brytas.

Hbtq-media är sådan media som skapas av hbtq-personer och som koncentrerar sin uppmärksamhet på hbtq- personers kultur och liv. Ända sedan hbtq-rörelsens begynnelse har dessa fyllt en mycket viktig funktion, inte minst för enskilda individer och under komma ut-processen. Det är av stor vikt att hbtq-medier ges möjlighet att utvecklas och att det allmännas regler för bidrag till medieproduktion tar hänsyn till hbtq-mediernas betydelse för enskilda och för samhällsdebatten. Internets roll för hbtq-personer som kontaktskapare och informationsspridare, genom olika hbtq-communities, är betydande. Det är viktigt att skolor, bibliotek och myndigheter på sina datorer inte inskränker tillgängligheten till hbtq-sajter, exempelvis med motivering att de har ett sexuellt innehåll.

RFSL försvarar människors rätt att ta del av, eller inte behöva ta del av, pornografiska skildringar. Med pornografiska skildringar avses beskrivningar av sexuella handlingar i bild eller text med syfte att skapa sexuell stimulans. Gränsen mellan pornografi och andra sexuella skildringar går dock inte att fastställa objektivt. Pornografi kan vara ett sätt för individen att våga bejaka sin egen sexualitet och förmåga till sexuell lust. Samtidigt kan många pornografiska skildringar, med en orealistisk bild av sexualitetens yttringar, förmedla stereotyper och/eller kränkande attityder, inte minst mot kvinnor och transpersoner. Pornografi med BDSM-tema, där medverkande är samtyckande vuxna, ska inte kunna förbjudas genom lagen om olaga våldsskildring. RFSL tar avstånd från pornografiska skildringar där människor medverkar under tvång eller på grund av beroendeställning, där barn förekommer eller där andra former av övergrepp begås.

3.5 Det civila samhället

Förenings- och organisationslivet spelar en viktig roll för att kanalisera frivilligt samhällsengagemang. Idrottsrörelsen, organisationer för människor som migrerat till Sverige, ungdomsorganisationer och pensionärsorganisationer är bara några exempel som visar på den betydelse som frivilligorganisationer kan ha i den enskildes tillvaro. Människors möjligheter att bli delaktiga i föreningslivet ska inte påverkas av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Därför behövs synliggörande och kunskap för att motverka de dolda eller synliga attityder som bidrar till utestängande av hbtq-personer. Organisationer som medvetet exkluderar och diskriminerar hbtq-personer ska inte tilldelas offentliga medel för sin verksamhet.

Trossamfund och livsåskådningsorganisationer

Trossamfund och andra livsåskådningsorganisationer är för många en viktig del av tillvaron. Religion eller livsåskådning får dock aldrig användas som ursäkt för att nedvärdera eller diskriminera någon på grund av dennes sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Människors möjlighet att vara delaktiga inom trossamfund eller andra livsåskådningsorganisationer ska heller inte påverkas av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Idrottsrörelsen

Många människor i alla åldrar är aktiva inom idrottsrörelsen. Hbtq-personer exkluderas ofta från fysisk aktivitet på grund av rigida könsroller, könsuppdelade idrotter och heteronormativa attityder inom idrottens värld. Hbtq-kompetens behövs inom idrottsrörelsen i stort och bland enskilda aktiva ledare och tränare för att säkerställa att hbtq-personer kan delta på lika villkor. Idrottsrörelsen ska vara en miljö där alla människor kan vara sig själva och bli respekterade för de individer de är.

Ungdomsorganisationer

Ungdomsorganisationer är de viktigaste aktörerna när det gäller frågor som berör barn och unga. Ungdomsorganisationer ger unga möjlighet och verktyg för att aktivt delta i och påverka debatten kring frågor av vikt för unga. Det är viktigt att unga får representera sig själva. Möjligheterna som

en ungdomsorganisation ger unga när det kommer till att växa, utvecklas och bli lyssnade på är oerhört stor. Principen hos fristående ungdomsorganisationer är att verksamheten bedrivs av, med och för unga. Självständiga ungdomsorganisationer är viktiga.

Hbtq-organisationer

Möjligheten att organisera sig är en grundläggande rättighet av betydelse för människors välmående. Så också för hbtq-personer. RFSL och andra hbtq-organisationer är viktiga aktörer när det gäller arbete för rättigheter, utbildning av samhällets institutioner och allmänheten kring hbtq-frågor och heteronormativitet samt skapande av mötesplatser för hbtq-personer. Hbtq-organisationer kan bland annat kanalisera ett engagemang i hbtq-politiska frågor och verka identitetsstärkande. Samhälleligt stöd till hbtq-organisationer är viktigt på både nationell och lokal nivå.

3.6 Kommuner och landsting/regioner

Kommuner och landsting/regioner har ett betydande ansvar när det gäller att tillgodose hbtq-personers rättigheter. Det är kommunerna som är huvudmän för skola, barnomsorg, äldreomsorg och socialtjänst. Landsting/regioner är huvudmän för vården och har ansvar för folkhälsofrågor. Inom alla dessa områden krävs det att personal innehar hbtq-kompetens för att på bästa sätt kunna tillvarata alla elevers, vårdtagares, klienters med fleras rättigheter och ombesörja för deras behov. Landsting/regioner måste förutsättas kunna tillgodose transpersoners behov av könskorrigering utan onödiga dröjsmål. Landsting/regioner kan inte tillåtas behandla samkönade par olika i förhållande till olikkönade par, gällande avgifter eller antal försök, när de ska tillgodose dessa med assisterad befruktning. Den kommunala äldreomsorgen får inte behandla äldre hbtq-personer på ett osynliggörande eller diskriminerande sätt. Kommunernas socialtjänst måste kunna hantera adoptionsärenden där hbtq-personer ansöker om adoption på ett rättssäkert och respektfullt sätt. Samarbetsorganisationen Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har ett ansvar för att bevaka, exempelvis genom riktlinjer och ett aktivt mångfaldsarbete, att kommuner och landsting/regioner uppfyller kravet att kunna ge hbtq-personer likvärdig utbildning, vård och service. Det ska kunna gå att leva ett gott liv som hbtq-person oavsett bostadsort i landet. Landets kommuner och landsting/regioner har ett stort ansvar att axla för att säkerställa detta.

3.7 Arbetsliv

Den enskilde ska ha samma rättigheter och möjligheter inom arbetslivet oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Förbuden mot diskriminering i arbetslivet, inom utbildning samt andra samhällsområden ska omfatta sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. RFSL menar därutöver att också exempelvis BDSM-utövare, fetischister, asexuella och personer som lever i flersamma relationer riskerar att särbehandlas negativt på grund av sin sexuella praktik och/eller sina relationer. Hur diskrimineringskyddet kan stärkas för dessa grupper måste utredas.

Förutom att den öppna diskrimineringen behöver motverkas är det minst lika viktigt att synliggöra och förändra de outtalade normer som säger att heterosexualitet och traditionella könsuttryck är det enda riktiga. Ett arbetsliv där många hbtq-personer inte vågar vara öppna med sin sexuella läggning eller könsidentitet är ett arbetsliv som vidmakthåller diskriminering och fördomar och förorsakar mänskligt lidande.

Det är nödvändigt med en diskrimineringslagstiftning som ger ett heltäckande skydd för hbtq-personer i alla relevanta situationer i arbetslivet. Den ska inbegripa trakasserier, direkt diskriminering samt indirekt diskriminering, det vill säga sådan som innebär att skenbart neutrala regler i praktiken slår negativt mot hbtq-personer.

Arbetsgivaren, liksom arbetsgivarorganisationer, har alltid ansvar för att förebygga och ingripa

mot diskriminering. Likaså måste fackföreningarna ha både möjlighet och skyldighet att ta tillvara sina medlemmars rätt till lika behandling oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Den enskildes möjlighet till skydd och upprättelse ska inte bero på organisationstillhörighet eller ekonomi. Därför behövs ett offentligt regelverk och möjlighet till hjälp från myndigheter.

Reglerna på arbetslivets område måste ta hänsyn till att arbetstagare flyttar mellan länder. Ett starkt internationellt regelverk behövs till skydd mot diskriminering.

3.8 Näringsliv

Det privata näringslivet påverkar hbtq-personers villkor på många sätt. Förutom företagens arbetsgivarroll handlar det också om att företagen i sin verksamhet inte ska utgå från en heteronorm. Inte endast inom tjänstesektorn, utan också inom varuproduktionen, är det viktigt att utbudet baseras även på behov som kan uppstå inom andra samlevnadsformer än kärnfamiljen eller andra behov som heteronormativiteten döljer.

I ett heteronormativt näringsliv, där diskriminering sker på grund av bland annat sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck, når hbtq-personer många gånger inte centrala ledarpositioner. Därmed missar näringslivet chansen att fullt ut ta tillvara människors talang och potential.

Reklam både speglar och påverkar de rådande värderingarna i samhället. Både företag och reklamproducenter har ett ansvar för att reklamen inte osynliggör eller förmedlar en ensidig bild av hbtq-personer och för att ifrågasätta rådande normer kring bland annat kön, sexualiteter, etniciteter och funktionalitet.

Nöjesställen, kultur- och medieföretag och andra som har en hbtq-publik som främsta målgrupp spelar en viktig roll för många hbtq-personers livskvalitet och kontaktmöjligheter. Inte minst gäller detta i länder och samhällen där den offentliga makten är negativt inställd till hbtq-personer. Internationellt verksamma företag kan bidra till attitydförändringar gentemot hbtq-personer genom att vara lokala föredömen i länder där fördomarna är starka och diskrimineringen utbredd.

3.9 Brott och straff

Ett samhälle präglat av heteronormativa värderingar försämrar hbtq-personers rättstrygghet. De brott som förövare begår på grund av hat mot eller fördomar om andras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck är inte bara en kränkning av de utsatta, utan också en faktor som påverkar andra hbtq-personers tillvaro. Vetskapen om att ha en högre utsatthet för brott begränsar individens valmöjligheter i den egna tillvaron. Om ett brott begåtts med en persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck som motiv ska det betraktas som en försvårande omständighet vid straffmätning. För sådana brott ska brottsbalkens paragraf om straffskärpning tillämpas.

Alla myndigheter i rättskedjan måste ha god kompetens om den riktade brottsligheten mot hbtq-personer. Kvaliteten och respekten i bemötandet av brottsoffer får inte vara beroende av offrets sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. När det förekommer negativa och fördomsfulla attityder inom rättsväsendet gentemot hbtq-personer innebär det en ytterligare kränkning av brottsoffret. Samma synsätt ska självklart appliceras också på de hbtq-personer som lagförs och/eller omfattas av kriminalvård och rättspsykiatrisk vård. I dessa sammanhang är transpersoner särskilt utsatta, då visitation och förvarstaggande är uppdelat utifrån juridiskt kön.

Brottsofferstöd

Personer som utsatts för brott på grund av eller relaterade till sin sexuella läggning eller

könsidentitet eller sitt könsuttryck har specifika behov av stöd. Män och transpersoner som utsatts för våld i nära relationer och/eller sexuella övergrepp osynliggörs oftare och behöver särskilt uppmärksammas. Unga hbtq-personer är mer utsatta när det gäller sexuella övergrepp, jämfört med andra ungdomar. Hbtq-personer som lever i sammanhang med hedersnormer är osynliggjorda. Riktade insatser behövs för att stödja dessa grupper.

Sexuella övergrepp

Om en person ofrivilligt, eller till följd av beroendeställning, blir inbegripen i eller utsatt för sexuella handlingar är detta övergrepp och uttryck för makt, inte sexualitet. RFSL tar avstånd från alla former av sexuella övergrepp och ofrivilligt sexuellt våld. Våldtäkt och sexuella övergrepp mot barn som begås av vuxna är särskilt allvarliga. Sexuella handlingar som förorsakar någon människa ofrivillig skada eller lidande kan aldrig accepteras.

Sexarbete

Föreställningen om säljare av sexuella tjänster är präglade av stereotyper. Rådande lagstiftning om förbud mot köp av sexuella tjänster vilar på en analys av sexarbete ur ett könsmaktsperspektiv, där det ses som ett exempel på mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Lagen utgår från en heteronormativ förståelse av sexarbete som exkluderar en stor majoritet av de personer som tillhör gruppen hbtq-personer som säljer och/eller köper sexuella tjänster. Lagen bidrar därmed till att förenkla bilden av sexarbete, vilket i förlängningen bland annat kan leda till ökade svårigheter för personer som söker hjälp om de inte passar in i den analys som ligger till grund för lagen.

När sexarbete sker utifrån ett ekonomiskt, socialt, psykosocialt eller fysiskt tvång innehåller det en rad riskfaktorer som kan skada de inblandade parterna. RFSL anser inte att kriminaliserande lagstiftning är en lösning på dessa problem. Kriminalisering förstärker stigmatiseringen, utsattheten och utanförskapet för den som säljer sexuella tjänster. RFSL förordar istället en utveckling av det sociala arbetet inom området och ett aktivt motverkande av den sociala exkluderingen av dem som säljer sexuella tjänster samt stöd till sexarbetares egna organisationer.

Hiv och kriminalisering

RFSL ställer sig bakom FN-organet UNAIDS policy gällande hivöverföring, som slår fast att enbart den som avsiktligt överfört hiv till en annan människa kan anses ha begått en brottslig handling, och vill att Sverige gör detsamma. Informationsplikten i smittskyddslagen ska avskaffas och tillämpningen av brottsbalken i fall av hivöverföring eller försök till hivöverföring ska ses över.

3.10 Migration och asyl

Det är mycket viktigt, ibland även en fråga om liv och död, att människor som är förföljda i sitt hemland på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck har möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. Detta ska vara lagstadgat och lagen måste tillämpas i praktiken. All hälso- och sjukvård, oavsett diagnos, ska vara tillgänglig för personer som har permanent uppehållstillstånd, oberoende av deras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Detta ska självklart gälla även asylsökande, personer som fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd och papperslösa som vistas i Sverige, inklusive transpersoner med vårdbehov.

För en asylsökande kan det vara svårt att bevisa välgrundad fruktan att bli förföljd. Praxis måste vara sådan att den inte omöjliggör en tillämpning av asylrätten i realiteten. Vid en bedömning av situationen för hbtq-personer i skilda länder ska inte bara rådande lagstiftning vägas in, utan också se på den faktiska situationen i landet genom att skaffa sig tillgång till aktuell och relevant landinformation. Det ska inte krävas av asylsökande hbtq-personer att de i ursprungslandet ska

dölja sin sexuella läggning eller könsidentitet i syfte att undvika förföljelse.

Om personal som handlägger asylansökningar saknar den hbtq-kompetens som behövs så påverkas rättssäkerheten negativt för den asylsökande i och med att beslutsunderlaget riskerar bli bristfälligt och felaktigt. RFSL menar att det är oacceptabelt att personer som i sina sexuella praktiker eller sitt könsuttryck bryter mot samhälleliga normer har ett sämre utgångsläge än många andra asylsökande. Tryggheten och säkerheten vid flyktingförläggningar måste också kunna garanteras.

Identitetsbegrepp har olika innebörd för olika människor i olika delar av världen. De känslor och handlingsmönster kring könsidentitet, könsuttryck och sexualitet som människor förhåller sig till varierar stort. När svenska myndigheter behandlar asylärenden som har sin grund i förföljelse på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck måste prövningen ske på ett rättssäkert sätt oavsett vilka termer som den asylsökande väljer att använda för att definiera sin identitet eller situation. Motsvarande gäller när myndigheterna prövar ansökningar från personer som vill invandera till Sverige på grund av familjeanknytning.

4. Hälsa

4.1 Hbtq-personers hälsa

Fysiska och psykiska hälsoproblem är mer förekommande bland hbtq-personer än hos befolkningen i stort. Unga homosexuella, bisexuella och transpersoner har exempelvis en förhöjd självmordsbenägenhet i jämförelse med andra ungdomar. Marginalisering, osynliggörande, stigmatisering och internaliserade fördomar kan slå hårt mot den enskilda människans välbefinnande. Hbtq-personer är överrepresenterade bland personer med psykisk ohälsa och/eller missbruksproblematik. Insatser för att förstärka hbtq-personers möjlighet att förbättra sin livskvalitet måste ingå som en självklar del i folkhälsoarbetet.

Samhällets normer och maktstrukturer styr tillgången till vård och därmed möjligheten att uppnå bästa möjliga hälsa, vilket missgynnar bland annat cis-kvinnor och hbtq-personer, men också till exempel icke-vita personer. Bekräftelsen av den egna personen, också när det rör kön och sexualitet, är för de allra flesta en förutsättning för ett fullvärdigt liv. Det allmännas arbete för att främja hälsa måste utgå från mångfalden i människors sätt att uttrycka sexualiteter och kön. När personer vänder sig till olika hälso- och sjukvårdsmottagningar har de rätt att bli bemötta och bekräftade i sin situation utan att behöva förklara sig. Hälso- och sjukvården och omsorgen måste därför i sin verksamhet och uppbyggnad ta hänsyn till hbtq-personers specifika behov av vård och omsorg. Alla anställda inom vården och omsorgen behöver ha hbtq-kompetens. Ett sätt att uppnå denna kompetens är certifiering av exempelvis vårdcentraler, ungdomsmottagningar och andra vårdgivare. Samtliga utbildningar inom människovårdande yrken ska inkludera obligatorisk undervisning i hbtq-kunskap och normkritik.

4.2 RFSL:s hälsoarbete

RFSL:s syn på hälsa utgår ifrån ett helhetsperspektiv, där människan i sin helhet ses som något mer än summan av de enskilda egenskaperna – etnicitet, sexualitet, kön, ålder, och så vidare. RFSL anser därför att sättet att nå hälsa och livskvalitet på det fysiska, psykiska och sociala området måste bestämmas av individen utifrån den enskildes egna prioriteringar och livsmål.

För att ha en god hälsa måste även en människas sexualitet, sexuella läggning och könsidentitet bejakas och den enskilda människan få stöd i identiteten. Detta är grunden för RFSL:s hälsoarbete. Målet är att underlätta för individen att, utan hälsorisker, ge uttryck för sin sexualitet

och sitt kön på det sätt individen själv önskar. Det är självklart för RFSL att hälsoarbetet inte ska bygga på en moraliserande syn på kön och sexualitet.

Alkohol och andra droger är några av de faktorer som kan inverka negativt på individens hälsa. Bland annat för att förmågan att kontrollera sitt sexuella agerande och därmed att skydda sig och sina partners mot hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar försämras under inflytande av alkohol och droger. RFSL anser att realistisk och saklig information är nödvändig för att belysa riskerna med användning av alkohol och andra droger och jobbar därför utifrån ett skadereduktionsperspektiv när det gäller arbetet med alkoholens och drogernas skadeverkningar. Som en konsekvens av detta stödjer RFSL exempelvis sprututbytesprogram.

Som fristående hbtq-organisation, med expertkunskaper om hbtq-personers livsvillkor, har RFSL särskilda möjligheter att nå ut till hbtq-personer. RFSL har länge arbetat för hbtq-personers hälsa genom bland annat psykosocialt stöd, rådgivning, hälsoinformation och förebyggande insatser mot hiv och sexuellt överförbara infektioner (STI). En viktig del av RFSL:s hälsoarbete är att jobba identitetsstärkande för att främja god självkänsla bland hbtq-personer. Det allmänna har ett ansvar att ta tillvara RFSL:s erfarenheter och att stödja RFSL:s arbete som frivilligorganisation.

4.3 Sexuell hälsa

Sexuell hälsa innebär att kunna njuta av sin sexualitet på det sätt en själv önskar; att kunna välja sätt att njuta som passar för en själv, oavsett om det passar in i normer kring sex eller inte. Kunskaper och insikter om den egna sexualiteten underlättar för att kunna njuta av sex. Tyvärr uppmärksammas sexuell hälsa ofta enbart i sammanhang som rör hiv och andra könsjukdomar. RFSL anser att den sexuella hälsan är en stor del av en människas totala hälsa och behöver uppmärksammas specifikt.

Kvinnor som har sex enbart med kvinnor och vissa transpersoner är grupper som är mindre utsatta gällande hiv, vilket gör att medel för att arbeta för kvinnors och transpersoners sexuella hälsa saknas. RFSL anser att folkhälsomedel bör anslås för att främja sexuell hälsa bland hbtq-personer utan att det nödvändigtvis kopplas till hivprevention. Kvinnors och transpersoners sexualitet är generellt osynliggjord och behöver mer uppmärksamhet för att deras sexuella hälsa ska öka.

4.4 Hiv

RFSL anser att varje enskild människa har det fulla ansvaret för att förebygga att hiv eller andra sjukdomar inte överförs vid sexuella kontakter. Detta ansvar är lika stort oavsett vad en person vet, eller tror sig veta, om sitt eget eller sina sexualpartners hälsotillstånd. Denna grundsyn måste också avspeglas i lagstiftningen inom smittskyddsområdet, så att den bidrar till en effektiv hivprevention. Av detta skäl avvisar RFSL en lagstadgad informationsplikt liksom långtgående tvångsåtgärder mot bärare av sjukdomar som inte överförs vid sociala kontakter.

Omvärldens okunskap, fördomar och rädsla gör att människor med hiv ofta lever i en mycket utsatt situation. Detta gäller också inom hbtq-världen. Den stigmatisering hivpositiva utsätts för måste motarbetas. Detta arbete mot stigmatisering ska stödjas i det nationella och internationella folkhälsoarbetet som berör hiv och aids. RFSL:s grundläggande sexualitetsbejakande hållning gäller också hivpositivas rätt till sin sexualitet.

Homosexuella män, bisexuella män, andra män och transpersoner som har sex med män är utsatta grupper gällande hiv. Därför måste hivpreventiva insatser riktade mot dessa grupper vara prioriterade och särskilda hivpreventiva medel avsättas. Ungdomsmottagningar, STI-mottagningar och andra vårdgivare som tillhandahåller testning behöver ha hbtq-kompetens. I en

svensk kontext saknas forskning gällande hiv/STI bland transpersoner. Sådan forskning bör prioriteras.

4.5. Transpersoners hälsa

Transpersoners rätt till vård måste stärkas. Det finns stora brister när det gäller tillgång till vård och vårdens kvalitet. Även inom allmänvården är transkompetensen undermålig. Detta gör att transpersoner i högre grad avstår från att söka upp den vård de behöver, vilket påverkar gruppens hälsa negativt.

Att ha en transidentitet är ingen psykisk sjukdom, varför diagnoser såsom transsexualism och könsidentitetsstörning måste flyttas från psykiatriavsnitten i de diagnosmanualer som används. Könsutredningar bör omformas så att fokus flyttas från psykiatri och patologisering till patientmakt och självbestämmande. I dagsläget får enbart den som får diagnosen transsexualism hjälp av samhället med könskorrigering vård. RFSL menar att alla transpersoner som behöver vård ska få det. De transpersoner som behöver komma till ett könsutredningsteam ska själva kunna vända sig dit direkt, utan att behöva gå via andra sjukvårdsinstanser för att få remiss. Att den transspecifika vården är av mycket varierande kvalitet i landet, beroende på vilket landsting en person bor i eller vilken utredare personen träffar, är mycket problematiskt.

5. Europeiska unionen och internationellt

5.1 Europeiska unionen och Europarådet

Europeiska unionen, EU, spelar en viktig roll för hbtq-frågor i både Sverige och andra medlemsländer. Alla rättsakter inom EU ska vara fria från diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Att EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna i artikel 21 slår fast att diskriminering på grund av bland annat kön och sexuell läggning ska vara förbjuden är ett viktigt steg på vägen som också måste få större betydelse i praktiken. Samkönade par ska exempelvis inte kunna särbehandlas vid flytt från ett EU-land till ett annat, utan samma regler som för olikkönade par som flyttar över nationsgränserna måste konsekvent börja tillämpas.

Gemensamma beslut inom EU påverkar situationen i medlemsländerna för hbtq-personer. Medlemsländerna är tvungna att anpassa den inhemska lagstiftningen till EU-beslut som syftar till att undanröja och motverka diskriminering av hbtq-personer. EU:s institutioner behöver kraftigare instrument för att sätta press på medlemsländer som fattar beslut i strid mot EU-fördrag och som leder till försämrade rättigheter för hbtq-personer. Sverige har ett särskilt ansvar att vara grindvakt mot att repressiv lagstiftning gentemot hbtq-personer får fäste i Europa. När nya länder ansöker om medlemskap i EU kan ansökningsprocessen driva på reformer i ansökarlandet eftersom ett land inte kan upptas som EU-medlem om grundläggande mänskliga rättigheter inte efterlevs. Läget för de mänskliga rättigheterna i ett ansökarland måste självklart också prövas utifrån respekten för hbtq-personers mänskliga rättigheter, till exempel rätten att bestämma över sitt privatliv och rätten att få sin familj erkänd.

Europarådet och dess ställningstaganden spelar en viktig roll för att upprätthålla och värna hbtq-personers mänskliga rättigheter, särskilt genom Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

5.2 Internationellt

Ett globalt samarbete för hbtq-personers rättigheter är nödvändigt för frigörelsen från heteronormen. Beslut som rör hbtq-personers rättigheter fattas även i internationella organ.

Diskriminering och kränkningar av hbtq- personer strider mot principen om människors lika rättigheter, oavsett var detta förekommer. Hbtq-personers rättigheter är mänskliga rättigheter.

Situationen för hbtq-personer varierar mycket från land till land. I några länder pågår statssanktionerad förföljelse och förbud av vissa samkönade sexuella handlingar och/eller förbud mot exempelvis crossdressing, medan andra länder har långtgående juridisk jämlikhet och lagskydd mot diskriminering. RFSL, Sverige och EU har ett särskilt ansvar för att solidariskt delta i det internationella arbetet för hbtq-personers mänskliga rättigheter samt att påverka andra svenska organisationer att ta upp hbtq-frågor i internationella sammanhang. RFSL ska ha ambitionen att inta en ledande position i det globala arbetet för hbtq-personers mänskliga rättigheter. Sverige ska verka för att FN tar ställning för dessa rättigheter.

Utvecklingssamarbeten ska användas som ett medel för att stärka hbtq-personers rättigheter. Hbtq-perspektiv ska inlemmas i alla utvecklingssamarbeten och också vara i fokus i särskilda hbtq-inriktade projekt.

För RFSL:s engagemang utanför Sveriges gränser är respekt ett ledord. Lokala aktörer, inklusive hbtq-personers egna organisationer, ska vara de som avgör dagordningen och formulerar problemen. Vi ska inte påtvinga någon ett visst arbetssätt eller sträva efter att sprida en västerländsk hbtq-kultur.